

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji

KGP.410.008.06.2015

P/15/021

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

T +48 22 444 56 92, F +48 22 444 55 94

kgp@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/15/021 – <i>Dostosowanie polskiego przemysłu do wymogów Pakietu energetyczno-klimatycznego</i>
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji.
Kontroler	Tadeusz Korszeń, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr 96616 z dnia 16 września 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Grupa LOTOS SA, ul. Elbląska 135, 80-718 Gdańsk ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Paweł Olechnowicz, Prezes Zarządu. (dowód: akta kontroli str. 3-8)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie² działalność spółek Grupy Kapitałowej LOTOS SA³ w zakresie działań wdrażających wymogi Pakietu energetyczno-klimatycznego⁴ w latach 2008-2015 (I połowa).

Cztery spółki GK LOTOS prawidłowo wykonywały w zbadanym okresie obowiązki wynikające z postanowień PEK, w tym określone w ramach Europejskiego Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji⁵. Przekazywały informacje do opracowania Krajowego Planu Rozdziału Uprawnień⁶ zgodnie z przepisami określonymi w *ustawie z dnia 22 grudnia 2004r. o handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych i innych substancji*⁷ oraz *ustawie z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych*⁸. Wypełnione zostały też obowiązki opracowania planów monitorowania, wynikające z *rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 września 2008 r. w sprawie sposobu monitorowania wielkości emisji substancji objętych wspólnotowym systemem handlu uprawnieniami do emisji*⁹, *rozporządzenia Komisji (UE) Nr 601/2012 z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie monitorowania i raportowania w zakresie emisji gazów cieplarnianych zgodnie z*

¹ Dalej: LOTOS lub Spółka.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

³ LOTOS, Energobaltic Sp. z o.o., LOTOS Asphalt Sp. z o.o. i RCEnergia. Sp. z o.o. Dalej: GK LOTOS lub Grupa LOTOS.

⁴ Zbiór aktów prawnych UE (dyrektyw, rozporządzeń i decyzji), które wprowadzają mechanizmy mające doprowadzić do osiągnięcia celów UE w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych i energii. Dalej: PEK.

⁵ European Union Emissions Trading Scheme, ustanowiony dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniającą dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz. Urz. UE L 275 z 25.10.2003, str. 32) oraz dyrektywą 2009/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniającą dyrektywę 2003/87/WE w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. Urz. UE L 140 z 05.06.2009, str. 63, ze zm.). Dalej: EU ETS.

⁶ Dalej: KPRU.

⁷ Dz. U. Nr 281, poz. 2784, ze zm. Dalej: *ustawa z 2004 r. o handlu uprawnieniami* – obowiązywała do 20 czerwca 2011 r.

⁸ Dz. U. Nr 122, poz. 695, ze zm. Dalej: *ustawa z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami*. Z dniem 9 września 2015 r. weszła w życie *ustawa z dnia 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych*. (Dz. U. z 2015 r., poz. 1223, ze zm.).

⁹ Dz. U. Nr 183, poz. 1142. Dalej: *rozporządzenie z 2008 r. w sprawie sposobu monitorowania wielkości emisji*.

dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁰, a także art. 56 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami. Sposób monitorowania zapewniał wiarygodność uzyskiwanych wyników wielkości emisji gazów. Zgodnie z wymogami spółki GK LOTOS sporządzały dla każdej instalacji roczne raporty na temat wielkości emisji dwutlenku węgla¹¹, które podlegały weryfikacji przez uprawnione podmioty.

Do Krajowego Planu Inwestycyjnego¹² spółki GK LOTOS zgłosiły dwa zadania: *Modernizacja kotłów, zastąpienie oleju gazem ziemnym oraz Rozbudowa lądowej części sieci gazowej dla eksploatacji nowych złóż*. Do 30 czerwca 2015 r. na oba zadania wydatkowano łącznie 46 566,0 tys. zł. W wyniku realizacji inwestycji podjętych w LOTOS obniżono wskaźnik emisyjności instalacji do poziomu zbliżonego do poziomu tzw. benchmarku UE, czyli 10% najmniej emisyjnych rafinerii w Europie, lecz mimo tego spółka jest narażona na ryzyko coraz większych kosztów związanych z zakupem uprawnień w przyszłych latach.

W kontrolowanym okresie spółki GK LOTOS wydatkowały 37 501,7 tys. zł (w tym LOTOS – 37 498,3 tys. zł) na zakup uprawnień do emisji. Łączne koszty realizacji wymogów wynikające z PEK, uwzględniające koszty poniesione na realizację zadań inwestycyjnych zgłoszonych do KPI, koszty administracyjne oraz monitoringu i sprawozdawczości wyniosły 88 808,6 tys. zł. Poniesione w latach 2008-2014 koszty, związane z realizacją postanowień PEK, nie wpłynęły wprost na poziom cen oferowanych przez LOTOS produktów.

Spółki GK LOTOS przestrzegały również, określonych w wydanych na podstawie art. 181 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska¹³ pozwoleniach zintegrowanych warunków eksploatacji w zakresie emisji do powietrza gazów i pyłów nieobjętych systemem EU ETS. W latach 2008-2014 nie zostały przekroczone dopuszczalne poziomy emisji dwutlenku siarki¹⁴, tlenków azotu¹⁵ i pyłu, a ich emisja była istotnie niższa niż dopuszczalne limity.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Realizacja obowiązków wynikających z postanowień PEK

Opis stanu
faktycznego

1.1. W latach 2008-2015 spółki GK LOTOS posiadały sześć instalacji (w rozumieniu art. 3 pkt 6 POŚ), w stosunku do których zobowiązane były uzyskać pozwolenie zintegrowane oraz decyzję do uczestnictwa w systemie EU ETS. Były to trzy instalacje elektrociepłowni wytwarzające energię elektryczną i parę użytkową (instalacje spalania paliw) oraz trzy instalacje rafineryjne (przerobu ropy naftowej, rafinacji ropy naftowej i gazów rafineryjnych).

[akta kontroli str. 11]

Poszczególne instalacje działały w następujących spółkach GK LOTOS:

1) w LOTOS: dwie instalacje, które zostały objęte wspólnym pozwoleniem zintegrowanym oraz wspólnym zezwoleniem na emisję gazów cieplarnianych w zakresie dwutlenku węgla jako instalacja rafinerii ropy naftowej i elektrociepłownia.

¹⁰ Dz. Urz. UE L 181 z 12.07.2012, str. 30, ze zm. Dalej: rozporządzenie Komisji z 2012 r. w sprawie monitorowania i raportowania wielkości emisji.

¹¹ Dalej: CO₂.

¹² Dalej: KPI.

¹³ Dz. U. z 2013 r. ,poz. 1231, ze zm.. Dalej POŚ.

¹⁴ Dalej: SO₂.

¹⁵ Dalej: NO_x.

Instalacje rafinerii ropy naftowej o nominalnej zdolności przerobu 10,5 mln Mg ropy/rok (maksymalna zdolność przerobu 11,2 mln Mg/rok) składały się z: instalacji produkcyjnych, służących przetwarzaniu surowej ropy oraz jej składników, bądź pochodnych i instalacji pomocniczych warunkujących prawidłowe funkcjonowanie instalacji służących wytwarzaniu substancji lub mediów produkcyjnych, w tym instalacji do produkcji wody, sprężonego powietrza oraz gazu obojętnego. Główne procesy prowadzone w instalacji polegały na destylacji ropy oraz dalszych procesach uszlachetniania poszczególnych destylatów dla nadania im właściwych parametrów, wymaganych dla wyrobów, w których produkcji znajdowały one zastosowanie. W rafinerii funkcjonowało osiem podstawowych bloków technologicznych, tj. Zakład: Destylacji, Paliwowy, Olejowy, Hydrokrakingu, Produkcji Wodoru i Siarki, Komponowania Produktów, Nalewu Cystern oraz Produkcji Mediów Energetycznych i Gospodarki Wodno-Ściekowej.

Elektrociepłownia, wyposażona m.in. w cztery kotły parowe (dwa typu OO-160 i dwa typu OO(G)-145) o łącznej nominalnej mocy cieplnej 516,8 MW_t¹⁶ i dwa turbozespoły współpracujące z turbinami parowymi o łącznej maksymalnej mocy elektrycznej 30 MW_e¹⁷, była technologicznie zintegrowana z instalacją przerobu ropy naftowej i pracowała na jej potrzeby. Podstawowym paliwem w elektrociepłowni były ciężkie frakcje oleju opałowego powstające w procesach produkcyjnych rafinerii.

Procesami powodującymi emisję CO₂ z tych instalacji było spalanie paliw w piecach i kotłach, przerób ropy naftowej na benzynę lekką i benzynę ciężką (kraking parowy lekkich węglowodorów w wytwórniach wodoru) oraz spalanie węglowodorów na szczytach pochodni.

[akta kontroli str. 501-502, 635-778 i 1321-1331]

2) w Energobaltic sp. z o.o.: Elektrociepłownia Władysławowo¹⁸. Źródłem emisji w tej instalacji były procesy energetycznego spalania gazu ziemnego suchego w turbinach i kotłach, oleju opałowego lekkiego w kotłach oraz spalania gazu ziemnego suchego na wylocie komina. Gaz ziemny wykorzystywany w EL Władysławowo towarzyszył ropie naftowej wydobywanej z dna morza Bałtyckiego z Morskiej Kopalni Ropy „Baltic Beta” należącej do LOTOS Petrobaltic SA. EL Władysławowo została wyposażona w dwa turbozespoły gazowe współpracujące w kogeneracji z kotłem odzysknicowym, mogące wytwarzać w skojarzeniu energię elektryczną oraz ciepłą o łącznej mocy odpowiednio 11 MW_e i 17,7 MW_t oraz trzy kotły wodne pomocnicze o łącznej mocy cieplnej 15 MW_t. Łączna moc szczytowa elektrociepłowni wynosiła 15 MW. Wyprodukowana energia cieplna była przekazywana do miejskiej sieci ciepłowniczej.

[akta kontroli str. 809-819 i 1025-1035]

3) w RCEkoenergia sp. z o.o.: Elektrociepłownia Czechowice-Dziedzice¹⁹ wytwarzająca ciepło skojarzeniu z energią elektryczną. Ciepło produkowane było w trzech kotłach parowych o łącznej mocy cieplnej 77,5 MW_t, w tym w dwóch kotłach rusztowych typu OR-32, opalanych węglem i gazem i jednym kotle szczytowym 0035, opalany olejem. Energia elektryczna produkowana była na turbinie przeciwpięznej o mocy 740 kW_e. Emisja CO₂ była wynikiem spalania węgla kamiennego, mieszanki gazowej, oleju opałowego lekkiego i oleju opałowego ciężkiego.

[akta kontroli str. 1036-1039]

¹⁶ MW_t – Megawat mocy cieplnej.

¹⁷ MW_e – megawat mocy elektrycznej.

¹⁸ Dalej: EL Władysławowo.

¹⁹ Dalej: EL Czechowice-Dziedzice.

4) w LOTOS Asphalt Sp. z o.o.: dwie instalacje rafineryjne zlokalizowane w Gdańsku i Jaśle. Obie instalacje wytwarzały, przy zastosowaniu procesów chemicznych, podstawowe produkty lub półprodukty chemii organicznej, tj.: asfalty przemysłowe, asfalty drogowe, masy asfaltowe różnego przeznaczenia na bazie asfaltów przemysłowych i rozpuszczalników węglowodorowych oraz emulsje asfaltowe (trwałe roztwory wodnych asfaltów) stosowane w budownictwie drogowym i kubaturowym. Źródłami emisji CO₂ z instalacji zlokalizowanej w Gdańsku był kocioł zasilany rafineryjnym gazem opałowym (rezerwowo lekkiego oleju opałowego) o mocy 6,5 MW, dwa dopalacze termiczne, w których zachodziły procesy oczyszczania i dopalania zanieczyszczonego powietrza powstającego w procesie utleniania asfaltów, a główna emisja z tego źródła powodowana była spalaniem rafineryjnego gazu opałowego (rezerwowo lekkiego oleju opałowego), którego zadaniem było utrzymanie temperatury dopalania powyżej 800°C oraz dwa palniki dopalaczy gazów pooksydacyjnych o mocy 4,5 MW każdy MW. Źródłami emisji instalacji zlokalizowanej w Jaśle były dwa kotły olejowe (o mocy 1,2 MW i 3,5 MW) opalane olejem opałowym ciężkim i olejem opałowym lekkim, dopalacz płomieniowo-katalityczny lub dopalacz termiczny, i palniki gazowe o mocy 0,3 MW każdy ogrzewające oksydatory oraz palnik dopalacza gazów pooksydacyjnych o mocy 0,83 MW lub palnik dopalacza termicznego o mocy 3 MW, opalane gazem ziemnym (GZ-50).

[akta kontroli str. 832-837, 882-890 i 993-1035]

W pozwoleniach zintegrowanych wydanych dla powyższych instalacji określono m.in. warunki wprowadzania gazów cieplarnianych do powietrza oraz maksymalne wielkości dla emisji przemysłowych (SO₂, NO_x pyły i inne). Łączna ilość poszczególnych substancji wyemitowana corocznie w okresie 2008-2014 przez ww. sześć instalacji mieściła się w limitach wskazanych w pozwoleniach zintegrowanych. Najmniejszą ilość SO₂, NO_x i pyłu wprowadzono do powietrza w 2014 r. (odpowiednio 476,1 Mg, 1 0213,8 Mg i 161,4 Mg, gdy wyznaczonym rocznym limicie: dla SO₂ - 5 172,3 Mg, dla NO_x - 2 395,9 Mg, dla pyłu - 372,3 Mg). Największą ilość wymienionych substancji wprowadzono do powietrza w 2011 r., w tym SO₂ w ilości 5 886,1 Mg, NO_x w ilości 1 700,2 Mg i pył w ilości 437,8 Mg (roczny limit wyniósł odpowiednio: 7 153,5 Mg, 2 884,7 Mg i 561,2 Mg).

[akta kontroli str. 11-16, 635--808, 825-827 i 952--1035]

W odniesieniu do wszystkich sześciu instalacji nie wystąpiły przypadki cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia z przyczyn, o których mowa w art. 194-196 POŚ.

[akta kontroli str. 635-808, 825-827 i 952-1035]

Spółki GK LOTOS SA uzyskały zezwolenia na uczestnictwo w systemie EU ETS, o których mowa w art. 33 *ustawy z 2004 r. o handlu uprawnieniami* oraz art. 40 *ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami* dla wszystkich sześciu instalacji. Spółki występowały również z wnioskami o zmianę posiadanych zezwoleń, m.in. w zakresie zatwierdzania nowych planów monitorowania.

[akta kontroli str. 62 – 66, 501-502, 809-819, 828-951, 1036-1096 i 1321-1331]

W kontrolowanym okresie w spółkach GK LOTOS:

- nie doszło do zbycia tytułu prawnego do instalacji objętej systemem handlu uprawnieniami do emisji,
- nie miał miejsca podział instalacji objętej systemem handlu uprawnieniami do emisji,
- nie nabyto tytułu prawnego do instalacji objętej tym systemem,
- nie wystąpiły przypadki, gdy instalacja objęta systemem handlu uprawnieniami do emisji przestała spełniać przesłanki objęcia nim,
- nie ubiegano się o czasowe wyłączenie instalacji objętej systemem handlu uprawnieniami do emisji,

- nie powstały nowe instalacje objęte systemem handlu uprawnieniami do emisji, w tym nie występowało o zezwolenie na emisję gazów cieplarnianych po raz pierwszy po 30 czerwca 2011 r.
- nie występowało o wydanie zezwolenia na podstawie art. 50 ust. 1 *ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami*.

[akta kontroli str. 17-22]

W dniu 30 marca 2010 r., w związku z zakończeniem budowy i przystąpieniem do użytkowania nowych instalacji produkcyjnych do przerobu ropy naftowej²⁰ oraz w związku ze zmianą funkcjonowania instalacji elektrociepłowni²¹, LOTOS zwrócił się do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego o przydział dodatkowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2010-2012 w ilości 2 284 000 dla instalacji rafineryjnych i 429 000 dla instalacji elektrociepłowni. Po pozytywnym zaopiniowaniu wniosku przez Krajowy Administrator Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji²² Marszałek Województwa Pomorskiego w dniu 18 stycznia 2011 r. przyznał Spółce dla instalacji rafineryjnych na lata 2011-2012 łącznie 865 018 bezpłatnych uprawnień, a dla instalacji elektrociepłowni na lata 2010-2012 łącznie 429 000 bezpłatnych uprawnień. W dniu 25 lutego 2011 r. Spółka ponownie zwróciła się do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego²³ o przydział z rezerwy krajowej dodatkowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2011-2012 w ilości: 300 000 dla instalacji rafineryjnych oraz 543 000 dla instalacji elektrociepłowni²⁴. Decyzją z 29 lipca 2011 r. przyznano LOTOS-owi odpowiednio 152 724 i 207 267 uprawnień. Liczba przyznanych uprawnień była mniejsza niż Spółka wnioskowała, gdyż w ramach opiniowania wniosku KOBiZE zweryfikowała dane dotyczące wielkości produkcji, przedstawione przez LOTOS i zarekomendowało przyznanie uprawnień w liczbie 76 362 uprawnień rocznie na lata 2011-2012 (łącznie 152 724) dla instalacji elektrociepłowni i 98 827 uprawnień na 2011 r. i 108 440 uprawnień na 2012 r. (łącznie 207 267 uprawnień) dla instalacji rafineryjnych.

LOTOS, w związku ze znaczącą rozbudową instalacji rafineryjnych²⁵, w dniu 15 kwietnia 2013 r.²⁶ zwrócił się do Ministra Środowiska o przydział 1 292 944 dodatkowych bezpłatnych uprawnień do emisji CO₂ z rezerwy UE na lata 2013-2020. W opinii KOBiZE, przesłanej do Ministerstwa Środowiska w dniu 27 sierpnia 2013 r., wniosek Spółki spełniał wymagania *Decyzji Komisji 2011/278/UE z 27 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia przejściowych zasad dotyczących zharmonizowanego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji w całej Unii na mocy art. 10a dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady*²⁷, jednak w związku z wejściem w życie: *Decyzji Komisji 2013/448/UE z 5 września 2013 r. dotyczącej krajowych środków wykonawczych w odniesieniu do przejściowego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji gazów cieplarnianych zgodnie z art. 11 ust. 3 dyrektywy 2003/448/WE Decyzji Komisji 2011/278/UE Parlamentu Europejskiego i Rady*²⁸ oraz *Decyzji Komisji 2013/447/UE z 5 września 2013 r. dotyczącej standardowego*

²⁰ Hydroodsierczanie olejów napędowych, wytwórnia wodoru, wytwórnia siarki, destylacja atmosferyczna i próżniowa.

²¹ Poprzez uruchomienie kolejnego kotła i jednoczesną pracę trzech kotłów.

²² Dalej: KASHUE lub KOBiZE (Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, wykonujący zadania określone w ustawie z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji – Dz.U. z 2013 r. poz. 1107, ustawie z 2004 r. o handlu uprawnieniami oraz ustawie z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami).

²³ Uzupełniła wniosek w piśmie z dnia 24 marca 2011 r.

²⁴ W związku z oddaniem do użytkowania Instalacji Hydrokrakingu Oleju Pozostałościowego (Instalacja ROSE) oraz w związku ze zmianą funkcjonowania Instalacji Elektrociepłowni – zwiększenie produkcji pary na potrzeby Instalacji ROSE.

²⁵ Budowa nowej instalacji do produkcji wodoru. Produkcja ta limitowała w LOTOS stopień wykorzystania mocy produkcyjnych na instalacjach przerobu ropy naftowej.

²⁶ Pismem nr RS/w/ 2013.

²⁷ Dz. Urz. UE L 130 z 17.05.2011 r., str.1.

²⁸ Dz. Urz. UE L 240 z 07.09.2013, str. 27. – wejście w życie: data notyfikacji dokumentu nr C(2013) 5666

współczynnika wykorzystania zdolności produkcyjnych zgodnie z art. 18 Decyzji Komisji 2011/278/UE²⁹ konieczne było dokonanie zmian wielkości uprawnień wnioskowanych przez Spółkę. Po zastosowaniu współczynników określonych we wskazanych decyzjach³⁰ wnioskowana liczba dodatkowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2013-2020 wyniosła 1 166 236. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych, tj. do 18 grudnia 2015 r. LOTOS nie otrzymał informacji od Ministerstwa Środowiska odnośnie przyznania bezpłatnych uprawnień z rezerwy UE

Pozostałe spółki Grupy LOTOS nie występowały o przydział uprawnień do emisji CO₂ z krajowej rezerwy (rezerwy UE).

[akta kontroli str. 23-53 i 503-507]

1.2. Spółki Grupy LOTOS przekazały do KOBiZE informacje niezbędne do opracowania KPRU, wymagane art. 12 ust. 2 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami³¹. Przekazane dane spełniały wymogi § 2 ust. 1 pkt 1-8 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 25 lipca 2011 r. w sprawie informacji wymaganych do opracowania krajowego planu rozdziału uprawnień do emisji³² i zawierały m.in. dane identyfikujące instalacje, o wielkości produkcji i emisji CO₂ za lata 2007-2010 oraz informacje o podjętych działaniach mających na celu obniżenie emisji CO₂.

Informacje przekazane do KOBiZE były tożsame z informacjami zawartymi w corocznych zweryfikowanych raportach o wielkości emisji CO₂.

[akta kontroli str. 54, 56, 62-66 i 369-370]

KOBiZE nie powiadamiał prowadzących instalacje o proponowanych rocznych przydziałach uprawnień do emisji dla poszczególnych instalacji w ramach KPRU. Spółki GK LOTOS były informowane o rocznych przydziałach uprawnień do emisji dla poszczególnych instalacji poprzez ogólnodostępne publikacje projektów rozporządzeń na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska. Spółki nie uczestniczyły w uzgadnianiu limitów bezpłatnych uprawnień.

[akta kontroli str. 54 i 56]

Spółki GK LOTOS przygotowały i przekazały do KOBiZE informacje o wielkości emisji za lata 2005-2009, na podstawie art. 20 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami, w sposób i formie określonej w decyzji Komisji Nr 2007/589/WE z dnia 17 lipca 2007 r., ustanawiającej wytyczne dotyczące monitorowania i sprawozdawczości w zakresie emisji gazów cieplarnianych zgodnie z dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady³³.

[akta kontroli str. 54, 56 i 67-70]

W zakresie przydziału bezpłatnych uprawnień dla instalacji wytwarzających energię elektryczną w III okresie rozliczeniowym (lata 2013-2020) LOTOS, Petrobalitc Sp. z o.o. oraz RCEkoenergia Sp. z o.o. w okresie od 11 lutego do 30 grudnia 2011 r. korespondowały z Ministerstwem Gospodarki, reprezentowanym przez Ernst&Young Business Advisory Sp. z o.o. i Wspólnicy sp.k.³⁴ na temat kryteriów dotyczących wpisania zadań (inwestycji) do KPI oraz z Ministerstwem Środowiska na temat danych o emisji CO₂. Wszystkie trzy spółki otrzymały od Ernst & Young pocztą elektroniczną w dniu 21 lutego 2011 r., w nawiązaniu do ankiet rozsyłanych w dniu 14

²⁹ Dz. Urz. UE L 240 z 07.09.2013, str. 23. - wejście w życie: 8-09-2013 r.

³⁰ SCUF i CCF.

³¹ Dla LOTOS-u, Energobalitic Sp. z o.o. oraz RCEkoenergia Sp. z o.o. – w dniu 2 sierpnia 2011 r., dla Lotos Asphalt Sp. z o.o. – w dniu 10 sierpnia 2011 r.

³² Dz. U. Nr 154, poz. 914.

³³ Dz. Urz. UE L 229 z 31.08.2007, str. 1, ze zm.

³⁴ Dalej: Ernst & Young.

lutego 2011 r. przez Ministerstwo Gospodarki, dodatkowe informacje mogące pomóc w poprawnym wypełnieniu ankiety, a następnie w dniu 5 sierpnia 2011 r. zestawienia przydzielonych nieodpłatnie uprawnień do emisji CO₂ w III okresie rozliczeniowym wraz z wykazem inwestycji zakwalifikowanych do pokrycia przydzielonych nieodpłatnie uprawnień (KPI). Dodatkowo Ernst & Young poinformował, że projekt wniosku o derogację zawierający przydział nieodpłatnych uprawnień oraz zestawienie zakwalifikowanych inwestycji wszystkich instalacji zostanie upubliczniony w ramach konsultacji społecznych.

[akta kontroli str. 56-57, 404-435, 438-439 i 442-459]

Spółki GK LOTOS zgłosiły do KPI dwa zadania: *Modernizacja kotłów, zastąpienie oleju gazem ziemnym* (LOTOS) oraz *Rozbudowa lądowej części sieci gazowej dla eksploatacji nowych złóż* (Energobaltic Sp. z o.o.).

W ankiecie przesłanej w dniu 13 maja 2011 r. do Ministerstwa Gospodarki, dotyczącej zadania realizowanego przez GL SA – *Modernizacja kotłów, zastąpienia oleju gazem ziemnym*, polegającego na zmianie paliwa z ciężkiego/lekkiego oleju opałowego na gaz ziemny, powołano się na analizy ekonomiczne, które wykazały, że opalanie gazem ziemnym jest ekonomicznie uzasadnione i przyniesie firmie wymierne korzyści finansowe. Eksploatacja kotłów z użyciem gazu ziemnego była także korzystna ze względów technicznych. Zamiana paliwa miała przyczynić się również do obniżenia emisji CO₂, SO₂, NO_x i pyłu, co miało spowodować dodatkowe korzyści ekonomiczne.

W ankiecie dotyczącej zadania zgłoszonego do KPI przez Energobaltic Sp. z o.o. - budowa systemu przesyłowego gazu odpadowego, stwierdzono m.in., że przetransportowanie postawionej do dyspozycji ilości gazu na ląd spowoduje wyeliminowanie emisji zanieczyszczeń na platformie, które powstałyby w wyniku jego spalania bezpośrednio po wydobyciu. Szacowano zagospodarowanie w latach 2014-2020 około 133 726 997 Nm³ gazu, eliminując przy tym na platformie emisję CO₂ w ilości 268 631 Mg, emisję NO_x w ilości 256 756 kg i emisję pyłu w ilości 1 939 kg. Ponadto produkcja energii elektrycznej w instalacji elektrociepłowni, dla której paliwem miał być gaz opałowy uzyskany w wyniku separacji gazu odpadowego w ilości około 67 mln Nm³, miał pozwolić na wyprodukowanie około 267 tys. MWh energii elektrycznej, dając efekt ekologiczny, będący różnicą poziomów zanieczyszczeń, powstających podczas wytwarzania energii z użyciem węgla kamiennego bądź gazu. W tym wypadku miał wynieść 72 300 Mg CO₂, 286 458 kg NO_x 995 606 kg SO₂ i 1 554 666 kg pyłu. Łączny efekt ekologiczny inwestycji (uniknięta emisja CO₂ w związku z przetransportowaniem gazu opałowego na ląd i brakiem konieczności spalania go na platformie oraz zastąpienie węgla kamiennego gazem opałowym przy produkcji energii elektrycznej) miał wynieść: 340 931 Mg CO₂, 543 214 kg NO_x, 995 606 kg SO₂ i 1 556 605 kg pyłu.

[akta kontroli str. 436-437, 440-441]

1.3. Spółki Grupy Kapitałowej LOTOS SA wypełniły obowiązek opracowania planów monitorowania wielkości emisji CO₂, wynikający z *rozporządzenia z 2008 r. w sprawie sposobu monitorowania wielkości emisji*, z *rozporządzenie Komisji z 2012 r. w sprawie monitorowania i raportowania wielkości emisji*, a także art. 56 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami. Plany monitorowania zawierały m.in.:

- informacje dotyczące zakresu i obowiązków związanych z monitorowaniem i raportowaniem,
- opis metod obliczeń i pomiarów do zastosowania,

- wykaz poziomów dokładności i opis wymogów dla poszczególnych elementów zestawu danych dla każdego strumienia paliw lub materiałów wsadowych, który miał być objęty monitorowaniem,
- opis systemów pomiarowych oraz specyfikację i lokalizację przyrządów pomiarowych, które zostaną zastosowane do każdego ze strumieni materiałów wsadowych lub paliw, objętych monitorowaniem,
- plan pobierania próbek.

[dowód: akta kontroli str. 838-881, 891-937, 1176-1220 i 1332-1423]

Prawidłowość wykonywania obowiązku w zakresie monitorowania wielkości emisji CO₂ zbadano na przykładzie instalacji rafineryjnych należących do LOTOS-u (instalacji emitującej najwięcej CO₂ w 2014 r. - 1 510 232 Mg, tj. 81% całkowitej emisji instalacji objętych systemem EU ETS prowadzonych przez spółki GK LOTOS).

Warunki monitorowania emisji zostały określone w zezwoleniu na uczestnictwo w systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych wydanym w dniu 20 marca 2006 r.³⁵ i jego zmianach. W zezwoleniu określono m.in. poziomy dokładności monitorowania, wymagania dotyczące rocznych raportów o wielkości emisji CO₂, a także ustalono, że wielkość emisji CO₂ monitorowana będzie metodą opartą na obliczeniach. Roczna emisja stanowiła sumę emisji ze wszystkich zastosowanych materiałów wsadowych (a także węglowodorów wysyłanych do spalania na pochodniach), a wielkość emisji dla poszczególnego materiałów wsadowych miała być obliczana jako iloczyn danych dotyczących instalacji (zużycie paliwa i wartość opałowa), wskaźnika emisji (wyznaczanego na podstawie badań laboratoryjnych lub wskaźników referencyjnych) oraz współczynnika utleniania. Zastosowanie wybranego sposobu monitorowania wielkości emisji – metoda oparta na obliczeniach – zapewniało wiarygodność wyników, co potwierdzili uprawnieni weryfikatorzy dokonujący ocen rocznych raportów o wielkości emisji CO₂. Weryfikatorzy stwierdzili również, że monitorowanie wielkości emisji prowadzone było zgodnie z planami monitorowania i warunkami określonymi w zezwoleniu, a także zgodnie z przepisami *rozporządzenia z 2008 r. w sprawie sposobu monitorowania wielkości emisji i rozporządzenia Komisji z 2012 r. w sprawie monitorowania i raportowania emisji*.

[akta kontroli str. 501-502, 577-611 i 1321-1382]

Spółki GK LOTOS opracowały w wymaganych terminach roczne raporty o emisji, które stanowić miały podstawę rozliczenia jej wielkości zgodnie z art. 57 ust. 3 *ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami*. Raporty te podlegały weryfikacji przez uprawniony podmiot zgodnie z art. 59-60 *ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami*.

W raporcie rocznym spółki Energobaltic Sp. z o.o. za 2014 r. wystąpiła omyłka pisarska, polegająca na zamianie danych w dwóch komórkach (zamieniono komórki podczas wpisywania wskaźnika emisji i wartości opałowej). Omyłka nie miała wpływu na wielkość monitorowanej emisji. Błąd został poprawiony, a raport powtórnie zweryfikowany. W pozostałych Spółkach Grupy kapitałowej LOTOS SA nie stosowano w trybie art. 62-63 *ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami* procedur uzupełniania i zmiany rocznych raportów z wielkości emisji. KOBiZE nie zwracało się do spółek Grupy LOTOS o udzielenie wyjaśnień i nie występowało do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o przeprowadzenie kontroli w celu sprawdzenia, czy ustalenia raportu są zgodne ze stanem faktycznym.

[akta kontroli str. 57-59, 71-124, 278-292, 294-343, 577-629, 1227-1320]

³⁵ Decyzja Wojewody Pomorskiego znak: ŚR/ŚIII.WZ.RN/6610-9/06.

W okresie 2008-2015 spółki Grupy LOTOS terminowo (do 30 kwietnia następnego roku) wywiązywały się z obowiązku umorzenia uprawnień do emisji CO₂ w trybie art. 46 ustawy z 2004 r. o handlu uprawnieniami oraz art. 65 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami, przy czym nie skorzystano z możliwości tworzenia grupy instalacji na podstawie art. 31 ust. 1 ustawy z 2004 r. o handlu uprawnieniami oraz art. 68 ust. 1 ustawy z 2011 r. o systemie handlu uprawnieniami.

W okresie objętym kontrolą nie było też przypadku likwidacji instalacji ujętej w systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych.

[akta kontroli str. 54, 59 i 125-134]

Prowadzący instalacje przekazywali, za pomocą udostępnionych przez KOBiZE formularzy, informacje o planowanych lub rzeczywistych zmianach zdolności produkcyjnej, stosownie do art. 24 decyzji Komisji nr 2011/278/UE z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia przejściowych zasad dotyczących zharmonizowanego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji w całej Unii na mocy art. 10 dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady³⁶.

[akta kontroli str. 55, 59-60 i 125-167]

Prowadzący instalacje w GK LOTOS³⁷ wykorzystywali do rozliczenia rocznej emisji gazów cieplarnianych m.in. jednostki CER i ERU (jednostki tzw. zredukowanej lub unikniętej emisji gazów cieplarnianych). Łączna liczba umorzonych jednostek CER i ERU w drugim okresie rozliczeniowym (2008-2012) nie przekroczyła 10% przyznaných uprawnień w tym okresie oraz 1% umorzonych w trzecim okresie rozliczeniowym (2013-2020).

[akta kontroli str. 55, 60-61, 168-180 i 371-374]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Dostosowanie organizacji działalności gospodarczej, powodującej emisję gazów cieplarnianych, do wymagań w zakresie wyznaczonych limitów emisji

Opis stanu
faktycznego

W latach objętych kontrolą w GK LOTOS obowiązywały dwie strategie: *Strategia 2011-2015 Kierunki rozwoju do roku 2020* oraz *Strategia społecznej odpowiedzialności Grupy Kapitałowej Grupy LOTOS SA 2012-2015*. W pierwszym z tych dokumentów stwierdzono m.in., że w celu spełnienia stale rosnących wymagań środowiskowych przyjmuje się proekologiczne kryteria rozwoju, najlepsze dostępne techniki w połączeniu z rozwiązaniami o niskiej emisyjności oraz wysokiej efektywności procesów produkcyjnych. Dotyczy to zarówno samego procesu technologicznego, jak i jego efektów w postaci strumieni produktów przyjaznych dla środowiska.

W drugim dokumencie w obszarze *Zarządzanie zasobami naturalnymi w procesie produkcji* wyszczególniono cztery cele operacyjne w ramach realizacji celu kluczowego *Ograniczenie ryzyka środowiskowego oraz dążenie do stałego minimalizowania stopnia negatywnego oddziaływania działalności na środowisko*, tj.

³⁶ Dz. Urz. UE L 130 z 17-05-2011 r., str. 1, ze zm.

³⁷ Oprócz: Lotos Asphalt Sp. z o.o.

upowszechnienie standardów i dobrych praktyk w GK LOTOS, monitorowanie oddziaływania obiektów grupy kapitałowej na środowisko w sposób wykraczający poza obowiązkowe działania w tym zakresie, ograniczenie poziomu zanieczyszczeń w odprowadzanym strumieniu oczyszczonych ścieków i wód oraz doskonalenie Portalu ERM, wspierającego zarządzanie ryzykiem środowiskowym.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa Biura Ochrony Środowiska³⁸ dla jednego z mierników tego celu, wskaźnika emisyjności CO₂ wyrażonego w kg CO₂/CWT (tona ważona)³⁹, założono osiągnięcie na koniec 2015 r. wartość 33,6 kg CO₂/CWT. W II półroczu 2015 r. osiągnięta została wartość 30,4 CO₂/CWT. Aby osiągnąć taką wartość współczynnika emisji zrealizowane zostały m.in. dwa programy zarządzania środowiskowego ukierunkowane na zmniejszenie emisji CO₂.

[akta kontroli str. 212, 365-366, 379, 394-395 i 397-403]

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁴⁰ obie strategie obejmują swoim zakresem również obszar zarządzania środowiskowego. Nie było więc potrzeby tworzenia trzeciej strategii dedykowanej tylko zagadnieniom środowiskowym. Ponadto LOTOS posiada również Politykę Zintegrowanego Systemu Zarządzania obejmującą zagadnienia zarządzania środowiskowego (ISO 14 001).

[akta kontroli str. 208, 212]

Zgłoszone do KPI zadanie inwestycyjne *Modernizacja kotłów, zastąpienie oleju gazem ziemnym* (nr zadania w KPI: PL-\$-0284) było realizowane w ramach większego zadania, polegającego na podłączeniu całej rafinerii do sieci gazu ziemnego i zasilanie gazem ziemnym pieców technologicznych i wytwórni wodoru. W elektrociepłowni realizacja zadania polegała na podłączeniu jej do sieci gazu ziemnego i wymianie palników olejowych na palniki gazowo-olejowe. Na realizację zadania zaplanowano pierwotnie wydatkowanie, ze środków własnych Spółki, kwoty 53 602,3 tys. zł (45 699,5 po zmianach), do dnia 30 czerwca 2015 r. wydatkowano 45 710,7 tys. zł. Termin realizacji zadania, zaplanowany pierwotnie na 2013 r., został przesunięty na 2015 r., co zostało uzasadnione w sprawozdaniu rzeczowo-finansowym z realizacji zadania trudnościami z wyborem wykonawcy.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁴¹ ocenę osiągnięcia efektu ekologicznego inwestycji można będzie przeprowadzić dopiero w 2016 r., ponieważ ostatnim rokiem finansowania zadania inwestycyjnego jest rok 2015.

Ponadto jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁴² inwestycja realizowana w elektrociepłowni w latach 2012-2014 spowodowała około 30% spadek emisji CO₂ w stosunku do roku 2011 r. (ostatni rok, kiedy kotły opalane były wyłącznie olejem opałowym). Emisja CO₂ w 2011 r. wyniosła 440 644 Mg, a w 2014 r. – 309 623 Mg.

[akta kontroli str. 208, 213-214 i 381-384, 1097-1175]

Zadanie realizowane przez Energobaltic Sp. z o.o. *Rozbudowa lądowej części sieci gazowej dla eksploatacji nowych złóż* (nr zadania w KPI: PL-\$-0283) polegała przedłużeniu istniejącego gazociągu do kolejnego nowego złoża ropy i gazu (nowej morskiej kopalni ropy naftowej zlokalizowanej na złożu B8) i znacznym zwiększeniu dostaw paliwa odpadowego do EL Władysławowo. Na realizację inwestycji zaplanowano pierwotnie wydatkowanie ze środków Spółki 3 070 tys. zł (po zmianach 2 299 tys. zł), w tym na zaprojektowanie instalacji odbioru gazu z dostosowaniem

³⁸ Pismo znak: ME/w/192/2015 z dnia 27 listopada 2015 r. Dalej: BOŚ.

³⁹ Współczynnik CWT - współczynnik uwzględniający złożoność rafinerii. Materiały wsadowe do różnych instalacji przeliczane są, przy zastosowaniu odpowiedniego przelicznika na równoważność tonażu przerobionej ropy naftowej.

⁴⁰ Pismo z dnia 30 października 2015 r.

⁴¹ Pismo z dnia 30 października 2015 r.

⁴² Pismo z dnia 25 września 2015 r.

stacji separacji gazu kwotę 270 tys. zł (444 tys. zł po zmianach) i na dostosowanie infrastruktury oraz urządzeń stacji separacji gazu 2 800 tys. zł (1 855 tys. zł po zmianach). Do dnia 30 czerwca 2015 r. wydatkowano 855,3 tys. zł. Inwestycję pierwotnie zaplanowano zrealizować w 2014 r., jednak w związku z przesunięciem terminu powiązanej z nią innej inwestycji realizowanej przez LOTOS Petrobaltic SA (przebudowa platformy wydobywczej) termin został przesunięty na 2016 r.

[akta kontroli str. 441 i 462-498]

Spółki LOTOS i Energobaltic Sp. z o.o. przekazały w kontrolowanym okresie Ministrowi Środowiska trzy sprawozdania rzeczowo-finansowe z realizacji zadań inwestycyjnych ujętych w KPI: za okres od 25 czerwca 2009 r. do 30 czerwca 2013 r., od 1 lipca 2013 r. do 30 czerwca 2014 r. oraz od 1 lipca 2014 r. do 30 czerwca 2015 r. Wszystkie sprawozdania uzyskały pozytywną opinię biegłego rewidenta, który nie wniósł uwag i zastrzeżeń do ich sporządzenia.

Zgodnie ze sprawozdaniami rzeczowo-finansowymi zadania inwestycyjnego realizowanego przez LOTOS, według stanu na 30 czerwca 2015 r. Spółka poniosła wydatki (koszty kwalifikowane) na łączną kwotę 49 699,5 tys. zł (11 362,1 tys. euro), otrzymując w zamian 92 595 bezpłatnych uprawnień. Nadwyżka kosztów inwestycyjnych do zbilansowania z wartością planowanych do przydzielenia uprawnień do emisji możliwa do wykorzystania w następnych latach okresu rozliczeniowego wyniosła 7 943,1 tys. euro.

W sprawozdaniach rzeczowo-finansowych w części E1 pkt 10 wszystkie wydatki wykazano jako „rozbudowa instalacji zasilania gazem ziemnym i dostosowanie kotłów elektrociepłowni do opalania gazem”.

Wysokość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez LOTOS została zbilansowana z bezpłatnymi uprawnieniami przyznanymi w *rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawie wykazu instalacji wytwarzających energię elektryczną objętych systemem handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych w okresie rozliczeniowym rozpoczynającym się od dnia 1 stycznia 2013 r. wraz z przyznaną im liczbą uprawnień do emisji*⁴³ dla EL Czechowice-Dziedzice w liczbie 7 525 (w latach 2013-2015) i EL Władysławowo w liczbie 12 911.

Spółka Energobaltic Sp. z o.o. zgodnie ze sprawozdaniem rzeczowo-finansowym za okres od 1 lipca 2014 r. do 30 czerwca 2015 r., według stanu na 30 czerwca 2015 r., poniosła wydatki na kwotę 855,3 tys. zł, w tym na projekt instalacji przyjęcia gazu odpadowego ze złoża B8 wydatkowano 206 tys. zł (przy planowanych 270 tys. zł), a z tytułu dostawy i wykonania instalacji 649 250 zł (planowane koszty całości tego punktu harmonogramu – 2 800 tys. zł). Koszty kwalifikowane stanowiły kwotę 851,3 tys. zł (212,8 tys. euro), a liczba bezpłatnych uprawnień zbilansowana kosztami kwalifikowanymi wyniosła 5 391. Nadwyżka kosztów inwestycyjnych do zbilansowania z wartością planowanych do przydzielenia uprawnień do emisji możliwa do wykorzystania w następnych latach okresu rozliczeniowego wyniosła 411,3 tys. zł (103 tys. euro). W sprawozdaniach z dwóch pierwszych okresów rozliczeniowych Spółka nie wykazała ponoszenia nakładów.

[akta kontroli str. 313, 462-498 i 1097-1175]

W latach 2010-2014 LOTOS realizował *Program zarządzania środowiskowego* w którym określono m.in. dwa cele związane z dostosowaniem działalności firmy do wymogów wynikających z PEK, tj.: budowę instalacji odzysku gazów z systemu zrzutowego gazów do pochodni oraz rozbudowę instalacji zasilania rafinerii gazem ziemnym. Ponadto w latach 2011-2013 w spółce zaplanowano przeprowadzenie

⁴³ Dz.U. z 2014 r. poz.472, ze zm. Dalej rozporządzenie z 2014 w sprawie wykazu instalacji wytwarzających energię elektryczną

wymiany starych pieców 200-F1, 200-F2 i 1200-F1 na nowe o wyższej sprawności, a także zastąpienie pieca 1200-F2 wyparką.

W wyniku realizacji zadania budowa instalacji odzysku gazów z systemu zrzutowego gazów do pochodni uzyskano efekt ekologiczny w postaci m.in. redukcji emisji CO₂ o 6 200 Mg w 2013 r. W wyniku wymiany starego pieca 1200-F1 na nowy o wyższej sprawności oraz zastąpienie pieca 1200-F2 wyparką uzyskano zmniejszenie emisji CO₂ o około 9 900 Mg/rok. Wymiana starych pieców 200-F1 i 200-F2 na nowe o wyższej sprawności skutkowałą zmniejszeniem emisji CO₂ o około 10 500 Mg/rok.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁴⁴ dodatkowo w LOTOS-ie od 2014 r. realizowanych jest kilka programów zarządzania środowiskowego i energetycznego związanych z dostosowaniem działalności do wymogów wynikających z PEK, m.in. poprawa efektywności energetycznej systemu ogrzewania parowego rurociągów międzyobiektowych i obniżenie zużycia energii pierwotnej przez rafinerię.

W Zintegrowanym raporcie rocznym za 2014 r. stwierdzono m.in., że LOTOS w celu ograniczenia emisji wykonała szereg inwestycji, które umożliwiły znaczącą redukcję emisji CO₂ z instalacji produkcyjnych i elektrociepłowni w stosunku do 2013 r. W 2014 r. w rafinerii i elektrociepłowni w Gdańsku kontynuowane były działania mające na celu maksymalne możliwe zastąpienie ciężkiego oleju opałowego gazem opałowym i gazem ziemnym. Wykorzystano gaz ziemny jako wsad do instalacji produkcji wodoru. Dalsza redukcja emisji CO₂ z instalacji GL SA była możliwa dzięki modernizacji czwartego i tym samym ostatniego kotła w elektrociepłowni (wszystkie kotły są przystosowane do spalania paliw gazowych). Działania te umożliwiły zmniejszenie emisyjności instalacji LOTOS wyrażonej w kg CO₂/CWT do 30,0 przy wartości tego wskaźnika wynoszącej 30,4 w 2013 r. W 2014 r. Spółka jeszcze bardziej zbliżyła się do współczynnika wzorcowego, tzw. benchmarku unijnego, charakteryzującego 10% najmniej emisyjnych rafinerii w Europie, który równy jest 29,5 kg CO₂/CWT.

Pozostałe Spółki Grupy Kapitałowej LOTOS SA nie prowadziły, poza jednym zadaniem zgłoszonym do KPI przez Energobaltic sp. z o.o., działań inwestycyjnych ukierunkowanych na obniżanie emisji CO₂.

[akta kontroli str. 208, 212, 220-228 i 460-498]

Spółkom GK LOTOS na lata 2008-2012 na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawie przyjęcia Krajowego Planu Rozdziału Uprawnień do emisji dwutlenku węgla na lata 2008-2012 dla wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji⁴⁵ przyznano łącznie dla sześciu instalacji 7 794 394 bezpłatnych uprawnień (w tym GL SA – 7 346 174). Rzeczywista emisja CO₂ w tych latach wyniosła 7 587 456 Mg. Nadwyżka przyznaných bezpłatnych uprawnień w stosunku do rzeczywistej emisji dla sześciu instalacji wyniosła 206 938 (w tym dla instalacji prowadzonych przez LOTOS – 75 677). Na lata 2013-2014 Spółkom GK LOTOS na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie wykazu instalacji innych niż wytwarzające energię elektryczną, objętych systemem handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych w okresie rozliczeniowym rozpoczynającym się od dnia 1 stycznia 2013 r. wraz z przyznaną im liczbą uprawnień do emisji⁴⁶ oraz rozporządzenia z 2014 w sprawie wykazu instalacji wytwarzających energię elektryczną przyznano łącznie

⁴⁴ Pismo z dnia 30 października 2015 r.

⁴⁵ Dz. U. Nr 202, poz. 1248 ze zm. Dalej: rozporządzenie z 2008 r. w sprawie KPRU.

⁴⁶ Dz. U. z 2014 r., poz. 439 ze zm. Dalej: rozporządzenie z 2014 r. w sprawie wykazu instalacji innych niż wytwarzających energię elektryczną.

3 410 254 bezpłatnych uprawnień (w tym LOTOS – 3 321 763). Rzeczywista emisja CO₂ w tych latach wyniosła 3 619 375 Mg. Niedobór przyznaných bezpłatnych uprawnień w stosunku do rzeczywistej emisji dla posiadanych przez Spółki GK LOTOS instalacji wyniósł 209 121 uprawnień.

W latach 2008-2013 spółki GK LOTOS nabyły łącznie 1 033 521 jednostek emisji CO₂ (1 024 204 jednostek zakupił LOTOS) za kwotę 37 506 tys. zł, w tym 997 204 jednostek EUA⁴⁷ (zakupionych w całości przez LOTOS) i 798 317 jednostek ERU/CER⁴⁸. Spółki GK LOTOS sprzedały w powyższych latach 895 688 jednostek emisji (789 000 GL SA) za kwotę 30 456,6 tys. zł (GL SA za kwotę 29 456,4 tys. zł), w tym 868 688 jednostek EUA i 27 000 jednostek CER/ERU.

[akta kontroli str.367-373]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

We wszystkich trzech sprawozdaniach rzeczowo-finansowych z realizacji zadania inwestycyjnego ujętego w KPI *Modernizacja kotłów, zastąpienie oleju gazem ziemnym* spółka LOTOS nie wyszczególniała rzeczowych elementów zadania inwestycyjnego wraz poniesionymi nakładami, tak jak to wynika z tabeli w części E1 sprawozdania pn. *Zestawienie rzeczowych elementów zadań inwestycyjnych zrealizowanych w okresie sprawozdawczym*. Wszystkie faktury i równoważne im dokumenty księgowe, świadczące o poniesionych na realizację zadania inwestycyjnego kosztach, spółka kwalifikowała do jednej grupy, określonej jako „rozbudowa instalacji zasilania gazem ziemnym i dostosowanie kotłów elektrociepłowni do opalania gazem”. NIK bierze pod uwagę, że żadne ze sprawozdań nie zostało zakwestionowane zarówno w trakcie weryfikacji przez uprawniony podmiot, jak i przez KOBiZE, czy też Ministerstwo Środowiska. Jednak w opinii NIK taki sposób wypełnienia formularza sprawozdania nie pozwala na rzetelną analizę kosztów poniesionych na realizację zadania i ich weryfikację pod względem kwalifikowania do zbilansowania z wartością planowanych do przydzielenia uprawnień do emisji.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

3. Efekty dostosowania działalności gospodarczej do wymogów PEK z uwzględnieniem jego wpływu na koszty produkcji

Opis stanu
faktycznego

W związku z działaniami związanymi z postanowieniami PEK spółki GK LOTOS poniosły łącznie w okresie objętym kontrolą koszty w kwocie 42 242,6 tys. zł, w tym koszty zakupu uprawnień wyniosły 37 506,1 tys. zł, koszty administracyjne – 3 732,6 tys. zł, koszty monitoringu i sprawozdawczości – 805,0 tys. zł i koszty usług zewnętrznych – 198,9 tys. zł.

⁴⁷ European Union Allowance – uprawnienie do wprowadzenia do powietrza CO₂, który służy do rozliczenia wielkości emisji w ramach systemu EU ETS.

⁴⁸ Emission Reduction Unit – jednostka zredukowanej lub unikniętej emisji gazów cieplarnianych, czyli uprawnienia, które zostaną wygenerowane w projekcie Wspólnych Wdrożeń (*Joint Implementation*) wyrażona w ekwiwalencie emisji CO₂, jedno ERU jest równe zredukowaniu 1 Mg ekwiwalentu CO₂. Certified Emission Reduction – jednostka zredukowanej lub unikniętej emisji gazów cieplarnianych, czyli uprawnienia, które zostaną wygenerowane w projekcie Czystego Rozwoju (*Clean Development*) wyrażona w ekwiwalencie emisji CO₂, jeden CER jest równy zredukowaniu 1 Mg ekwiwalentu CO₂.

Uwzględnione w kosztach administracyjnych koszty opłat ponoszonych w latach 2008-2014 za wprowadzanie CO₂ do powietrza wyniosły 3 602,2 tys. zł, z czego 2 709,2 tys. zł stanowiły opłaty wniesione do Urzędu Marszałkowskiego, a 893,0 tys. zł opłaty wniesione do NFOŚiGW.

Koszty poniesione w związku z realizacją zadań inwestycyjnych zgłoszonych do KPI wyniosły 46 566 tys. zł.

Przychody związane z działaniami związanymi z postanowieniami PEK, spółki GK LOTOS uzyskały tylko ze sprzedaży uprawnień. Przychody te łącznie w latach 2008-2014 wyniosły 30 456,6 tys. zł.

[dowód: akta kontroli str. 60, 208-219 i 394]

Łączna rzeczywista emisja CO₂ w latach 2008-2014 z sześciu instalacji należących do spółek GK LOTOS wyniosła 11 206 831 Mg, w tym z instalacji prowadzonych przez LOTOS – 10 778 901 Mg, tj. 96,2% łącznej emisji z sześciu instalacji Grupy LOTOS.

Emisja z instalacji należących do LOTOS z 1 135 348 Mg w 2008 r. wzrosła do 1 819 549 Mg w 2014 r. (w tym z instalacji rafineryjnych z 865 141 Mg do 1 510 232 Mg, a z instalacji elektrociepłowni z 270 207 Mg do 309 623 Mg). Emisja w przeliczeniu na jednostkę produktu Mg ropy wzrosła z 139,5 kg w 2008 r. do 158,2 kg w 2014 r. a w przeliczeniu na GJ zmniejszyła się z 87,46 kg w 2008 r. do 56,88 w 2014 r.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁴⁹ w latach 2008-2011 LOTOS przeprowadził inwestycję polegającą na rozbudowie instalacji rafineryjnych celem zwiększenia przerobu ropy naftowej z 6 do 10,5 mln Mg/rok. W ramach Programu 10+ wybudowano nową instalację destylacji atmosferyczno-próżniowej oraz szereg instalacji powodujących głębszy przerób ropy, jak również przeprowadzono modernizację istniejących instalacji produkcyjnych. Wzrost produkcji skutkował znacznym wzrostem emisji CO₂. Po zakończeniu Programu 10+ LOTOS przeprowadził szereg inwestycji powodujących zmniejszenie emisji CO₂, poprzez: zastosowanie gazu ziemnego do opalania pieców technologicznych; zmianę wsadu do wytwórni wodoru (zastąpienie LPG i benzynę lekką gazem ziemnym); wymianę pieców instalacji 200 i 1200 na nowe o wyższej sprawności (w tym zastąpienie pieca 1200 F2 wyparką) oraz szereg prac modernizacyjnych celem zmniejszenia energochłonności instalacji. Wzrost współczynnika emisji CO₂ liczony na przerób ropy naftowej jest wypadkową wzrostu produkcji i ograniczenia emisji CO₂. Ponieważ współczynnik emisji CO₂ na przerób ropy naftowej nie oddaje w pełni złożoności rafinerii, zmiana produkcji w rafinerii oceniana jest w jednostkach CWT.

Emisja w jednostce CO₂/CWT w latach 2010-2014 z 38,9 w 2010 r. zmniejszyła się do 30,0 w 2014 r.

[dowód: akta kontroli str. 371-373 i 1224-1225]

Emisja CO₂ z instalacji EL Władysławowo zmniejszyła się z 13 835 Mg w 2008 r. do 12 747 Mg w 2014 r., a emisja w przeliczeniu na jednostkę produktu (GJ) zmniejszyła się z 66,11 kg do 65,67 kg.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁵⁰ instalacja EL Władysławowo jest instalacją uruchomioną po raz pierwszy w 2002 r., w której jako paliwo wykorzystywany jest gaz ziemny. W związku z powyższym nie przewiduje się wymiany kotłów na nowsze, nie ma również planów związanych ze zmianą paliwa.

⁴⁹ Pismo z dnia 14 grudnia 2015 r.

⁵⁰ Pismo z dnia 14 grudnia 2015 r.

[dowód: akta kontroli str.12 i 1224-1225]

Z instalacji EL Czechowce-Dziedzice w 2014 r. w stosunku do 2008 r. zmniejszeniu uległa zarówno emisja CO₂ ogółem (z 38 387 Mg do 28 605 Mg), jak i w przeliczeniu na jednostkę produktu (z 121 kg do 103 kg w przeliczeniu na 1 GJ i z 435 kg do 371 kg w przeliczeniu na 1 MWh).

Emisja całkowita z instalacji rafineryjnej prowadzonej przez LOTOS Asphalt Sp. z o.o. oddział w Gdańsku z zmniejszyła się z 11 167 Mg w 2008 r. do 10 067 Mg w 2014 r., a w przeliczeniu na jednostkę produktu (Mg asfaltu) wzrosła z 16,10 kg w 2008 r. do 21,45 kg w 2014 r. Emisja całkowita z instalacji znajdującej się w oddziale w Jasle z 3 355 Mg w 2008 r. wzrosła do 4 143 Mg, a w przeliczeniu na jednostkę produktu z 31,90 kg w 2008 r. wzrosła do 44,50 w 2014 r.

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁵¹ wzrost emisji na jednostkę produktu w oddziale w Gdańsku spowodowany był funkcjonowaniem zakładu przez 11 miesięcy w roku, wysokim zużyciem energii ze względu na konieczność utrzymania zakładu w ruchu, przy jednoczesnej sprzedaży produktów o mniejszym wolumenie (znaczący spadek sprzedaży). Natomiast na wzrost emisji całkowitej i na jednostkę produktu w oddziale w Jasle wpłynęła rozbudowa zakładu. Ponadto wdrożono produkcję asfaltów modyfikowanych i przeniesiono produkcję asfaltów przemysłowych z Gdańska do Jasła.

[dowód: akta kontroli str. 13-16 i 1225]

W Zintegrowanym Raporcie Rocznym za 2014 r. stwierdzono m.in., że darmowe uprawnienia przyznane LOTOS w ramach III KPRU nie pokrywają się z prognozowaną emisją z instalacji istniejących oraz nowych inwestycji, która na lata 2013-2020 jest szacowana na poziomie średniorocznym 1 779 653. W ramach KPRU Spółka otrzymała dodatkowe darmowe uprawnienia na nowe inwestycje dające razem średniorocznie 1 435 242 uprawnienia do końca okresu rozliczeniowego. Oznacza to, że wobec obowiązujących i planowanych zmian systemu EU ETS, LOTOS jest narażony na ryzyko poniesienia większych kosztów związanych z zakupem uprawnień celem pokrycia już wiadomych niedoborów jednostek. Według tego dokumentu „pod znakiem zapytania stoją też darmowe uprawnienia na jakiegokolwiek nowe inwestycje”.

[dowód: akta kontroli str. 460-461]

Jak wynika z wyjaśnień Szefa BOŚ⁵² koszty realizacji wymogów PEK nie mają bezpośredniego wpływu na poziom cen sprzedawanych produktów, tzn. w formułowaniu cen do klientów nie uwzględnia się bezpośrednio takiego czynnika jak koszt emisji CO₂. Nie przełożyło się to na ceny sprzedawanych produktów ze względu na konkurencję globalną. Nie był to też czynnik brany pod uwagę w bieżących decyzjach optymalizacyjnych. Nie prowadzi się analiz dotyczących badania wpływu cen uprawnień na politykę cenową LOTOS-u. W przypadku LOTOS Asphalt Sp. z o.o. spółka nie kupowała dodatkowych uprawnień do emisji, a koszty wynikające z uczestnictwa w EU ETS były znikome i pomijalne w stosunku do kosztów zakupu surowca oraz dodatków do produkcji, a także kosztów pracy i utrzymania instalacji (bieżąca eksploatacja, remonty, inwestycje). Obowiązki nałożone przez PEK na Energobaltic Sp. z o.o. nie miały wpływu na jej wyniki ekonomiczne oraz na ceny sprzedaży energii elektrycznej. Koszty PEK nie wpływały na koszty jednostkowe wytworzenia produktu. Koszty te były pomijalne, uwzględniane jedynie w kosztach działalności. W latach 2008-2015 koszty realizacji wymogów PEK pozostawały bez wpływu na ceny sprzedaży produktów. W RCEkoenergia Sp. z o.o. wprowadzenie

⁵¹ Pismo z dnia 14 grudnia 2015 r.

⁵² Pismo z dnia

wymogów PEK dotychczas nie wpłynęło niekorzystnie na ceny energii elektrycznej i ciepłej ze względu na korzystanie z darmowych przydziałów uprawnień na emisję. Spółka nie musiała dokupywać uprawnień do emisji, korzystając z nadwyżki uprawnień z II okresu rozliczeniowego 2008-2012. Spółka obawia się wszakże, iż w przyszłości zacznie mieć to negatywny wpływ, ponieważ wyczerpie się nadwyżka darmowych uprawnień i wystąpi potrzeba nabywania ich na rynku. Dotychczas nie były przeprowadzane analizy i szacunki, jak wprowadzenie systemu PEK wpłynie na ceny produktów Spółki w przyszłości.

(dowód: akta kontroli str. 379, 394-395, 460-461 i 499-500)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Przyznane spółkom GK LOTOS na podstawie *rozporządzenia z 2008 r. w sprawie KPRU* i *rozporządzenia z 2014 r. w sprawie instalacji innych niż wytwarzające energie elektryczną*, bezpłatne uprawnienia, a także realizacja zadań inwestycyjnych skutkujących obniżeniem emisji CO₂ pozwalały tak zarządzać emisjami tego gazu i uprawnieniami, że coroczny obowiązek pokrycia rzeczywistej emisji CO₂ jednostkami nie wpłynął na ceny sprzedawanych produktów i konkurencyjność spółek Grupy. Jednak wobec analiz wskazujących na coraz większą różnicę między liczbą możliwych do uzyskania w kolejnych latach III okresu rozliczeniowego (2016-2020) bezpłatnych uprawnień a faktyczną szacowaną emisją, zdaniem NIK pożądanym byłoby dokonanie analizy wpływu kosztów ponoszonych na zakup uprawnień na sytuację rynkową spółek GK LOTOS w celu odpowiednim zarządzaniem ryzykiem ekonomicznym wynikającym z tego zjawiska.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

1. Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵³ kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji Najwyższej Izby Kontroli.

⁵³ Dz.U. z 2015 r., poz. 1096 Dalej: ustawa o NIK

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 21 marca 2016 r.

Kontroler
Tadeusz Korszeń
doradca ekonomiczny
(-)

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji
Dyrektor
z up. Michał Wilkowicz
Wicedyrektor
(-)